

Honoré
de Balzac

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ

Ιστορία της ακμής και της παρακμής του

ΚΑΙΣΑΡΑ ΜΠΙΡΟΤΟ

Εμπόρου-Αρωματοποιού,
Αντιδημάρχου του Δεύτερου Διαμερίσματος του Παρισιού,
Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής κλπ.

Μετάφραση
Ευγενία Τσελέντη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΙΣΑΡΑΣ ΜΠΙΡΟΤΟ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Cesar Birotteau*

Συγγραφέας: Honoré de Balzac

Μετάφραση: Ευγενία Τσελέντη

Τυπογραφική διόρθωση: Αντωνία Κιλεσσοπούλου

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Θάνος Κακολύρης

© 2018, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-776-1

Στον κύριο Αλφόνσο ντε Λαμαρτίν¹

Ο θαυμαστής του Ντε Μπαλζάκ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι γενικές γραμμές της βιογραφίας του Ονορέ Μπαλζάκ (το ντε είναι δική του προσθήκη) είναι γνωστές. Ο πληθωρικός και πολυ-γραφώτατος συγγραφέας γεννήθηκε το 1799, σε μια αστική οικογένεια της Τουρ (από το ίδιο μέρος κατάγεται και ο ήρωάς του, ο Καίσαρας Μπιροτό). Οι γονείς του τον προόριζαν για δικηγόρο, αλλά εκείνος προτίμησε τη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσε να αυξήσει το πενιχρό του εισόδημα με διάφορες αποτυχημένες επιχειρήσεις και κερδοσκοπίες, καταφέροντας να δημιουργήσει μόνο χρέη, τα οποία τον κυνηγούσαν σε όλη του τη ζωή, αναγκάζοντάς τον να εργάζεται με απάνθρωπους ρυθμούς, 14-16 ώρες καθημερινά. Παράλληλα, όμως, σύχναζε στα λογοτεχνικά σαλόνια της εποχής του, ταξίδευε συχνά και διατηρούσε μια πυκνότερη αλληλογραφία. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα στα είκοσι δημιουργικά του χρόνια, έγραψε, ούτε λίγο ούτε πολύ, 90 (!) μυθιστορήματα, 30 διηγήματα και 5 θεατρικά έργα. Το 1850, διάσημος πλέον και αρκετά πλούσιος, πεθαίνει εξουθενωμένος, σε ηλικία 51 ετών, τρεις μήνες μετά τον γάμο του με την Πολωνέζα κυρία Χάνσκα, με την οποία διατηρούσε μακροχρόνια σχέση.

Ποια, όμως, ήταν εκείνη την εποχή η πολιτική και οικονομική κατάσταση στη Γαλλία, καθρέφτης της οποίας προσπαθεί να γίνει το έργο του Μπαλζάκ; Και πώς το έργο αυτό, ενώ ασχολείται και περιγράφει λεπτομερώς μια πολύ συγκεκριμένη εποχή και κοινωνία, καταφέρνει να γίνει διαχρονικό και να μιλά σε όλες τις κοινωνίες και όλους τους ανθρώπους;

Μετά τους Ναπολεόντειους Πολέμους (1803-1815), που επέβαλαν τη γαλλική κυριαρχία σε ολόκληρη την Ευρώπη, ακολούθησε η ήττα του Ναπολέοντα, η περίοδος της εξορίας του (1814) στην Ήλβα, η σύντομη επάνοδος και η οριστική του ήττα στο Βατερλό (1815). Το Συνέδριο της Βιέννης επανέφερε τη Γαλλία στα σύνορά της του 1792 και αποκατέστησε στον θρόνο τον Λουδοβίκο ΙΗ΄ των Βουρβόνων (1814-1824), που μετά τον θάνατό του θα διαδεχτεί ο Κάρολος Ι΄ (1824-1830). Η απολυταρχική διακυβέρνηση του Καρόλου, η οικονομική αναρχία, η ανεργία αλλά και η διάδοση του φιλελευθερισμού προκαλούν την εξέγερση της αστικής τάξης (27-29 Ιουλίου 1830), η οποία θα ανεβάσει στον θρόνο τον δούκα της Ορλεάνης Λουδοβίκο-Φίλιππο (1830-1848).

Η μοναρχία μπορεί να παλινρθωθεί, όχι όμως και το παλιό θεσμικό καθεστώς. Ο Λουδοβίκος ΙΗ΄ είχε αναγκαστεί να παραχωρήσει στον λαό Συνταγματικό Χάρτη (Ιούνιος 1814). Τώρα πια ισχύουν η ισότητα μπροστά στον νόμο, ο (ναπολεόντειος) Αστικός Κώδικας, οι ατομικές ελευθερίες. Τη διακυβέρνηση την ασκούν δύο σώματα: η Βουλή των Αντιπροσώπων, που εκλέγεται με ψηφοφορία, και η Βουλή των Ευγενών, που τα μέλη της τα ορίζει ο βασιλιάς. Η εξουσία εξακολουθεί να λειτουργεί συγκεντρωτικά (μόλις το 1828 θα εκλεγούν τα πρώτα νομαρχιακά συμβούλια). Στην πραγματικότητα, οι Γάλλοι εκλογείς (κατέχουν το δικαίωμα αυτό με βάση τη φορολογία του εισοδήματός τους) δεν ξεπερνούν τους 170.000.

Είναι η περίοδος της Παλινόρθωσης, εποχή κατά την οποία η γαλλική κοινωνία ανασυγκροτείται με νέα δεδομένα πάνω στα κατάλοιπα των προηγούμενων περιόδων. Είναι η εποχή της επιστήμης και των εφευρέσεων (θερμοδυναμική, ατομική φυσική, ατμόπλοια, τρένα, σπηθοσκόπιο, φωτογραφία...), η εποχή της ανόδου της αστικής τάξης και της ανάπτυξης του φιλελευθερισμού, η εποχή, κυρίως, όπου το χρήμα έχει τον κύριο λόγο, εκτοπίζοντας τη δύναμη των τίτλων και της κοινωνικής θέσης, η εποχή όπου τα ιδεώδη αντικαθίστανται από τα συμφέ-

ροντα. Η ασπική τάξη, όμως, δεν είναι πια συμπαγής και ομοιογενής: βαθύ ρήγμα χωρίζει τους τρόπους, την ιδεολογία και τα συμφέροντα των μικροαστών από εκείνα των μεγαλοαστών.

Η επιστήμη δεν ασκείται πλέον μόνο για χάρη της γνώσης από μια εκλεκτή μειονότητα εύπορων διανοούμενων, γίνεται επάγγελμα, με το οποίο ασχολούνται για καθαρώς πρακτικούς λόγους άνθρωποι που επιδιώκουν να αναπτύξουν τη βιομηχανία και να βελτιώσουν τη ζωή. Η μηχανή γίνεται απόλυτος κυρίαρχος. Βελτιώνονται και επεκτείνονται οι οδικές αρτηρίες, πράγμα που, σε συνδυασμό με την αύξηση της καταναλωτικής δύναμης, συμβάλλει στην ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου, κι έτσι στις επαρχιακές πόλεις και στα χωριά ανοίγουν τα πρώτα μικρά εμπορικά καταστήματα. Ταυτόχρονα, στο Παρίσι δημιουργούνται τα μεγάλα καταστήματα, ανθεί η κερδοσκοπία κι εμφανίζεται το ανθρώπινο είδος που αποκαλείται «εισοδηματίας» και ζει επενδύοντας σε διάφορες αξίες στο Χρηματιστήριο ή εισπράττοντας ενοίκια από την ακίνητη περιουσία του. Εκδίδεται, ταυτόχρονα, η πρώτη εφημερίδα όπου δημοσιεύονται μικρές αγγελίες και διαφημίσεις.

Σε μια τέτοια περίοδο κοινωνικών ανακατατάξεων και ανατροπών ο Μπαλζάκ αναλαμβάνει να περιγράψει λεπτομερώς, σε όλες της τις εκφάνσεις, την κοινωνία της εποχής του, επιδιώκοντας με τις ρεαλιστικές περιγραφές του να δημιουργήσει την επιθυμία για ανατροπή και αλλαγή. Η αλλαγή που επιθυμεί δεν είναι, όμως, μια επαναστατική, προοδευτική ανασυγκρότηση πάνω σε νέες βάσεις, αλλά μια επάνοδος στις παλιές ηθικές και κοινωνικές αξίες.

Το σύνολο του έργου του υπό τον τίτλο «Η Ανθρώπινη Κωμωδία» το χωρίζει σε διάφορες κατηγορίες: Σκηνές της ιδιωτικής ζωής, Σκηνές της παρισινής ζωής, Σκηνές της επαρχιακής ζωής κλπ. Οι ήρωές του, κύριοι και δευτερεύοντες, σαν πραγματικά πρόσωπα μιας φανταστικής κοινωνίας, εμφανίζονται και διασταυρώνονται επανειλημμένα, από μυθιστόρημα σε μυθιστόρημα (στον *Καίσαρα Μπιροτό*, τα πρόσωπα που έχουν

παίξει κάποιον ρόλο σε άλλα έργα του είναι, ούτε λίγο ούτε πολύ, 106).

Ο *Καίσαρας Μπιροτό* ανήκει στα έργα της ωριμότητας του συγγραφέα και εντάσσεται στις Σκηές της παρισινής ζωής. Ο Μπαλζάκ άρχισε να τον γράφει το 1831, για να τον ολοκληρώσει και να τον δημοσιεύσει το 1837, όταν πια έχει γράψει και δημοσιεύσει τους *Σουάνους* (1829), τη *Φυσιολογία του γάμου* (1829), τον *Γκομπσέκ* (1830), την *Ευγενία Γκραντέ* (1833), τον *Μπαρμπα-Γκοριό* (1835) και πολλά ακόμη από τα σημαντικά του έργα.

Η υπόθεση τοποθετείται το 1818, αλλά οι αναχρονισμοί και οι αναφορές σε μεταγενέστερα θέματα και χαρακτήρες, σύγχρονα προς τη συγγραφή του (1831-38), είναι πολλά.

Πρόκειται για σατιρικό δράμα με θέμα τον κόσμο του εμπορίου και της κερδοσκοπίας, τις τραπεζικές συναλλαγές, τις οικονομικές κομπίνες και, κυρίως, το πλήθος των ανθρώπινων τύπων που κινούνται στους κόσμους αυτούς, τις σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους, σχέσεις συναλλαγής, σύγκρουσης, εκμετάλλευσης, κοινωνικής και προσωπικής επιβολής, ματαιοδοξίας, αλλά και εντιμότητας, συνέπειας και ήθους.

Ο ήρωάς του, διορατικός μέσα στην αφελέιά του και έντιμος μέχρι απελπισίας, είναι ο αγρότης που έρχεται στην πόλη σε αναζήτηση μιας καλύτερης μοίρας, κι εκεί μεταβάλλεται σε έμπορο και αστό. Τότε, για πρώτη φορά, αποκτά πολιτικές πεποιθήσεις και κοινωνικές φιλοδοξίες. Άπραγος και αμόρφωτος, αλλά εργατικός και φιλόδοξος, αντιπροσωπευτικό δείγμα της εποχής του, εντύνει την προσοχή του παρατηρώντας όσα συμβαίνουν γύρω του, προσπαθώντας να εκμεταλλευτεί τις συγκυρίες. Καταλαβαίνει ασυνείδητα πως το εμπόριο αλλάζει και πως ο ρόλος του δεν περιορίζεται πλέον στο να καλύπτει τις βασικές ανάγκες των καταναλωτών, αλλά διευρύνεται σε μια προσπάθεια να εκμεταλλευτεί την οικονομική τους ευμάρεια και να τους δημιουργήσει νέες ανάγκες, κολακεύοντας τη ματαιοδοξία και τη φιλαρέσκειά τους. Αντιλαμβάνεται ενστικτωδώς τις βασικές εμπορικές αρχές και πρακτικές που θα κυριαρχήσουν στο εξής: την αρχή της καταιγιστικής προ-

βολής του προϊόντος (με διαφημιστικά φυλλάδια, όπου κυριαρχούν τα επιστημονικοφανή μεγαλότομα επιχειρήματα, με αφίσες «...σε κάθε γωνιά δρόμου και σε κάθε μάντρα οικοδομής», με άρθρα στον Τύπο), την αξία της πρωτότυπης και ελκυστικής συσκευασίας, αλλά, κυρίως, τη διαχρονική εμπορική αρχή: «εν τη καταναλώσει το κέρδος», με την οποία επιδιώκει να κατατροπώσει τους αντιπάλους, περιορίζοντας το δικό του κέρδος και παραχωρώντας το περισσότερο στους μεταπωλητές, που έτσι προβάλλουν και προωθούν με μεγαλύτερο ζήλο το προϊόν του.

Οι μελετητές του Μπαλζάκ και της εποχής του εντόπισαν το πρότυπο του Καίσαρα Μπιροτό στο πρόσωπο του L. T. River, αρωματοποιού και παρασκευαστή της *Κρέμας της Σουλτάνας* και του *Κομμαγηνού Ελαίου*, με τον οποίο σχετιζόταν ο συγγραφέας. Στην πραγματικότητα, όμως, ο Μπιροτό αποτελεί σύνθεση περισσότερων προσώπων, μεταξυ των οποίων και του ίδιου του συγγραφέα, που δεν έπαυε να ζει το μαρτύριο της χρεοκοπίας και τα συνεχή κυνηγητά των πιστωτών του. Μερικοί, μάλιστα, παρατήρησαν ότι ο Μπιροτό μοιάζει ακόμα και στα φυσικά χαρακτηριστικά με τον Μπαλζάκ.

Ο αρχικός σχεδιασμός του Μπιροτό ήταν διαφορετικός. Ο ήρωας θα ήταν πιο ανόητος και επηρμένος, γι' αυτό θα υπέκυπτε πιο εύκολα στον οικονομικό μηχανισμό, που θα έμπαινε σε κίνηση από τους λαθεμένους χειρισμούς του, και στη νέα εμπορική αντίληψη, ενσάρκωση της οποίας θα ήταν ο Ποπινό, που, σε αυτή την εκδοχή, δολοπλόκος και εκμεταλλευτής του Μπιροτό, θα εξαγόραζε την επιχείρησή του αφού πρώτα τον οδηγούσε σε μια αμετάκλητη χρεοκοπία, η οποία θα προκαλούσε τον θάνατό του. Ο χαρακτήρας του Ντι Τιγιέ δεν προβλεπόταν διόλου: επινοήθηκε αργότερα, για να αναλάβει τον ρόλο του μοχθηρού, μετά την αλλαγή του Ποπινό. Η απαισιόδοξη, όμως, υπόθεση και ο υπερβολικά αφελής χαρακτήρας του κεντρικού ήρωα θεωρήθηκε από τον συγγραφέα ότι δεν θα προσέλκυαν το ενδιαφέρον και τη συμπάθεια των αναγνωστών και γι' αυτό προτίμησε να εμπλουτίσει το δράμα διαφο-

ροποιώντας τα χαρακτηριστικά του κεντρικού προσώπου, που γίνεται έτσι η προσωποποίηση της χρηστότητας: ο δυστυχής κάνει λάθη τόσο από ευπιστία όσο και από καλοσύνη, και τελικά πέφτει θύμα της κακίας και του φθόνου του αντιπάλου του, που έχει ως συμμάχους τους μεγαλοτραπεζίτες. Η καταστροφή του, συνεπώς, θα είναι απόρροια όχι τόσο των λαθεμένων εκτιμήσεών του, αλλά του εχθρικού προς αυτόν συνασπισμού ορισμένων συμφερόντων. Ο συγγραφέας ισορροπεί τις κοινωνικές δυνάμεις που θα έρθουν σε σύγκρουση, τοποθετώντας δίπλα στον Μπιροτό, ως υποστηρικτές στον αγώνα του, εκτός από τη γυναίκα και την κόρη του, μια ολόκληρη ομάδα θετικών ηρώων, αστών και μικροεμπόρων (Πιγιερρό, Ποπινό, Ραγκόν...). Κι έτσι, το δράμα παίρνει τελικά αίτια, σχεδόν θριαμβευτική έκβαση, με την κοινωνική αποκατάσταση του χρεοκοπημένου και την ηθική αναγνώριση της εντιμότητάς του από τους συμπολίτες του.

Η διαδοχή και η αντικατάσταση του παλιού από το νέο, οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές δυνάμεις, ανάμεσα σε ηθικές και πολιτικές πεποιθήσεις, καθώς και οι συνασπισμοί συμφερόντων που πολλές φορές υποκινούνται από κρυφά πάθη και ψυχολογικά συμπλέγματα, είναι καταστάσεις διαχρονικές. Οι κοινωνικές αλλαγές, οι επιστημονικές και οικονομικές εξελίξεις και οι πολιτικές ζυμώσεις, που καθόρισαν τα επόμενα χρόνια τη δική μας εποχή, περιγράφονται ή διαφαίνονται μέσα στο έργο του Μπαλζάκ *Καίσαρας Μπιροτό* ολοζώντανα και με ανάγλυφες λεπτομέρειες. Γι' αυτό, άλλωστε, το έργο αυτό παραμένει επίκαιρο: μέσα του αναγνωρίζουμε χαρακτήρες, σχέσεις, συγκρούσεις και καταστάσεις παρόμοιες με αυτές που συναντάμε καθημερινά. Η καθαρή ματιά του λειτουργεί καταλυτικά για τον σημερινό αναγνώστη, τον βοηθάει να αντιληφθεί και να συνειδητοποιήσει με μεγαλύτερη ενάργεια, μέσα από ένα ιστορικό πρίσμα, τον γύρω του κόσμο και τα αίτια που τον κινούν.

ΜΕΡΟΣ
ΠΡΩΤΟ

I

Ο ΚΑΙΣΑΡΑΣ ΣΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣ ΤΟΥ

Ένα συζυγικό καβγαδάκι

Στην οδό Σεντ Ονορέ, τις χειμωνιάτικες νύχτες ο θόρυβος δεν καταλαγιάζει παρά μοναχά για μια στιγμή, όταν τα καρότσια των μανάβηδων που τραβούν για την Κεντρική Αγορά διαδέχονται τις κομπές άμαξες που επιστρέφουν από τα θέατρα και τις χοροεσπερίδες. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, γύρω στη μία μετά τα μεσάνυχτα, που η μεγαλειώδης «συναυλία» του παρισινού ορχηστρου κλιμακώνεται φτάνοντας σ' ένα σημείο σιωπής, η σύζυγος του κυρίου Καίσαρα Μπιροτό, εμπόρου-αρωματοποιού με κατάσταση παραπλεύρως της πλατείας Βαντόμ, τινάχτηκε μέσα στον ύπνο της, αλαφιασμένη από ένα τρομακτικό όνειρο. Η αρωματοπώλισσα είχε δει δύο μορφές του εαυτού της: η μία, φορώντας κουρέλια, είχε παρουσιαστεί στην άλλη προσπαθώντας με το σκελεθρωμένο και ρυτιδιασμένο χέρι της να γυρίσει το πόμολο και να μπει μέσα στο μαγαζί της, όπου ο εαυτός της έστεκε ταυτόχρονα στο κατώφλι της πόρτας αλλά και στην πολυθρόνα της πίσω από το ταμείο. Ζητούσε ελεημοσύνη από τον εαυτό της κι άκουγε τη φωνή της από την πόρτα και συνάμα από τον πάγκο. Θέλησε ν' αρπαχτεί από τον άντρα της και το χέρι της ακούμπησε στην παγωμένη θέση του. Ο τρόμος της έγινε τότε τόσο έντονος, που στάθηκε αδύνατο να κουνήσει τον ολότελα πετρωμένο σβέρο της: οι μύες του λαιμού της είχαν κολλήσει, η φωνή

της δεν έβγαινε κι έμεινε καρφωμένη στη θέση της, μισοανασηκωμένη, με τα μάτια γουρλωμένα κι ασάλευτα, τα μαλλιά της όρθια από την ταραχή, τ' αυτιά της γεμάτα αλλόκοτους ήχους, τη σφιγμένη καρδιά της να σφυροκοπά, βουτηγμένη, τέλος, στον ιδρώτα αλλά συνάμα καταπαγωμένη, καταμεσής στο συζυγικό της κρεβάτι, που οι δύο κουρτίνες του κρέμονταν ορθάνοιχτες.

Ο φόβος είναι ένα αίσθημα εν μέρει παθογόνο και η πίεση που ασκεί στον ανθρωπινό οργανισμό είναι τόσο δυνατή, ώστε οδηγεί ξαφνικά τις ικανότητές του είτε στο υψηλότερο σημείο της απόδοσής τους είτε στο χαμηλότερο της αποδιοργάνωσής τους. Καιρό τώρα, η Επιστήμη της Φυσιολογίας στέκει αμήχανη μπροστά στο φαινόμενο του τρόμου που ανατρέπει τις θεωρίες και αναστατώνει τα πορίσματά της, γιατί, ενώ δεν πρόκειται παρά για μια απλή κεραυνοβόλο εκκένωση που πλήττει εσωτερικά τον άνθρωπο, οι τρόποι με τους οποίους εκδηλώνεται είναι αλλόκοτοι και απρόβλεπτοι, όπως σε κάθε τυχαίο ηλεκτρικό επεισόδιο. Η παρούσα ερμηνεία θα αποτελέσει κοινό μυστικό μόλις οι επιστήμονες αναγνωρίσουν την τεράστια επίδραση που ασκεί ο ηλεκτρισμός στο ανθρωπινό μυαλό.

Η κυρία Μπιροτό ένιωσε διαμιάς μερικά από εκείνα τα σχεδόν αστραποβόλα μαρτύρια που προκαλούνται από τις τρομερές εκφυροσροτήσεις της βούλησης όταν αυτή διαστέλλεται και συστέλλεται εξαιτίας κάποιου άγνωστου μηχανισμού. Έτσι, η δύστυχη γυναίκα απέκτησε για λίγα λεπτά, ελάχιστα σύμφωνα με το ρολόι, απειράριθμα, όμως, σε αναλογία με το πλήθος των αστραπιαίων συγκινήσεων που την πλημμύρισαν, μια τερατώδη ικανότητα που της επέτρεψε να γεννήσει τόσες πολλές ιδέες και να ανακαλέσει τόσες πολλές αναμνήσεις, όσες δεν πραγματοποιούσε όταν οι ικανότητές της ήταν στην ομαλή τους κατάσταση ούτε σε μια ολόκληρη μέρα. Το περιεχόμενο του σπαρακτικού μονόλογου που ακολούθησε συνοψίζεται σε μερικές λέξεις, εξίσου ασυνάρτητες, αντιφατικές και ακατανόητες με αυτόν καθ'αυτόν τον μονόλογο.

«Καμιά αιτία μέχρι τώρα δεν στάθηκε ικανή να κάνει τον Μπιροτό να βγει από το κρεβάτι μου! Έφαγε τόσο βοδινό χτες βράδυ, που σίγουρα τον πείραξε! Μα, αν ήταν άρρωστος, θα με είχε ξυπνήσει. Δεκαεννιά χρόνια που πλαγιαζόμαστε δίπλα δίπλα στο ίδιο κρεβάτι και στο ίδιο σπίτι δεν του 'τυχε ποτέ να φύγει από το πλάι μου χωρίς να μου το πει, ο καημενούλης μου! Οι μόνες φορές που κοιμήθηκε έξω από το σπίτι ήταν όποτε είχε βάρδια στην εθνοφρουρά. Μπας και δεν πλάγιασε διόλου δίπλα μου απόψε; Μα όχι, και βέβαια ξάπλωσε, αγ, Θεέ μου, τι χαζή που είμαι!»

Έριξε μια ματιά στο κρεβάτι και είδε τον νυχτερινό σκούφο του άντρα της, που διατηρούσε ακόμα το σχεδόν κωνικό σχήμα του κεφαλιού του.

«Μπας κι έχει πεθάνει; Μπας κι αυτοκτόνησε; Μα γιατί;» συνέχισε κατατρομαγμένη. «Εδώ και δύο χρόνια που τον όρισαν αντιδήμαρχο νομίζει πως έγινε ποιος ξέρει τι. Βέβαια, μα την πίστη μου, δεν είναι δα μικρό πράγμα να σου αναθέτουν τέτοιο δημόσιο λειτουργήμα! Οι δουλειές του πάνε μια χαρά, μου χάρισε, μάλιστα, κι εκείνο το ωραίο σάλι. Μήπως όμως κάτι πάει άσχημα; Α, μπα, θα το 'ξερα. Αλλά μπορεί κανείς να μαντέψει τι κρύβει στην κούτρα του ένας άντρας! Ούτε και μια γυναίκα, εδώ που τα λέμε! Πού 'ναι το κακό; Πέντε χιλιάδες φράγκα τζίρο κάναμε σήμερα! Εξάλλου, ένας αντιδήμαρχος δεν πάει ποτέ να σκοτωθεί έτσι από μόνος του, γιατί ξέρει πολύ καλά τους νόμους. Πού να έχει πάει όμως;»

Δεν μπορούσε μήτε τον λαιμό της να γυρίσει μήτε το χέρι της ν' απλώσει για να τραβήξει το κορδόνι του κουδουνιού που θα σήκωνε στη στιγμή στο πόδι τη μαγείρισσα, τους τρεις υπαλλήλους και τον παρσιό του μαγαζιού. Αλαφιασμένη από τον εφιάλητη, που τον έβλεπε να συνεχίζεται και στον ξύπνιο της, ξέχασε πως η κόρη της κοιμόταν ήσυχα στο διπλανό δωμάτιο, που η πόρτα του βρισκόταν εκεί μπροστά στα πόδια του κρεβατιού της. Τελικά, κατόρθωσε να φωνάξει: «Μπι-

ροτό!», αλλά δεν πήρε καμιά απάντηση. Θαρρούσε πως είχε φωνάξει δυνατά το όνομα, μα στην πραγματικότητα το είχε αρθρώσει μόνο μες στο μυαλό της.

«Λες να 'χει καμιά αγαπητικιά; Μπα, είναι πολύ χαζούλης» συνέχισε «κι άλλωστε με αγαπά, και μάλιστα με το παραπάνω, για να κάνει κάτι τέτοιο. Τις προάλλες ακόμα, δεν έλεγε στην κυρία Ρογκέν πως δεν με έχει απατήσει ποτέ του, ούτε καν με τη φαντασία του; Ο άνθρωπος αυτός είναι η προσωποποίηση της τιμότητας. Αν κάποιος αξίζει να πάει στον παράδεισο, αυτός είναι ο άντρας μου! Αναρωτιέμαι τι βρίσκει και λέει όταν εξομολογείται! Δεν θα λέει παρά τη λέξη “ήμαρτον”. Κι εδώ που τα λέμε, αν και βασιλόφρονας (που, μεταξύ μας, ούτε ξέρει γιατί είναι βασιλόφρονας!), δεν κάνει διόλου επίδειξη της ευσέβειάς του. Καημένο μου γατάκι, τρέχει στη λειτουργία πρωί πρωί, στις οκτώ η ώρα, έτσι στα κρυφά, ούτε σε μπορντέλο να πήγαινε! Τον Θεό τον φοβάται επειδή είναι Θεός κι όχι επειδή σκέφτεται την κόλαση! Κι εδώ που τα λέμε, πώς να έχει αγαπητικιά; Είναι τόσο κολημένος στη φύστα μου, που δεν τον αντέχω πια! Μ' αγαπάει πιότερο κι από το φως του – ακόμα και τα μάτια του θα 'βγάξε για να μου τα δώσει! Δεκαεννιά χρόνια τώρα, όταν απευθύνεται στην αφεντιά μου, ουδέποτε σήκωσε τη φωνή του για να μου πει έναν λόγο παραπανίσιο. Ακόμα και την κόρη του τη βάζει ύστερα από μένα. Αλήθεια όμως!... Η Καισαρίνα είναι εδώ δίπλα. “Καισαρίνα! Καισαρίνα!”... Όχι, ποτέ ο Μπιροτό δεν θα 'χε κάτι που να τον βασανίζει χωρίς να μου το πει. Τι δίκιο που είχε όταν μου 'λεγε –τότε που ερχόταν ακόμα στο *Μικρό Ναυτάκι*– πως μόνο με την πολύχρονη σχέση θα τον μάθαινα καλά. Αλλά να τα μας τώρα!... Μας άρχισε τις παραξενιές!».

Έστριψε με δυσκολία το κεφάλι της και, ρίχνοντας ένα κλεφτό βλέμμα, κοίταξε ολόγυρα το υπνοδομάτιό της, πλημμυρισμένο εκείνη τη στιγμή μ' όλα εκείνα τα τεχνητά δημιουργήματα της νύχτας που η περιγραφή τους φέρνει σε απόλυτη απελπισία τον λόγο, καθώς φαίνε-

ται πως μόνο το πινέλο των ζωγράφων που ειδικεύονται στις περιέργες ατμοσφαιρικές σκηνές είναι ικανό να τα απεικονίσει. Με ποιες λέξεις να περιγράψει κανείς τα φρικιαστικά εξαμβλώματα που διαγράφονται όταν οι σκιές αργοσαλεύουν ή τα αλλόκοτα σχήματα που παίρνουν οι κουρτίνες σαν τις φουσκώνει ο αέρας ή, ακόμα, τις παραπλανητικές ει-κόνες που προβάλλει το τρεμουλιαστό φως του καντηλιού πάνω στις πτυχές των πορφυρών υφασμάτων, τις φλόγες που μοιάζει να ξερνά ο μπρούντζινος γάντζος μιας κρεμάστρας, ενώ η αστραφτερή στρογγυλή της προεξοχή δείχνει σαν μάτι κάποιου κλέφτη, ή, ακόμα, την οπτασία ενός γονατισμένου φορέματος και, τέλος, καθετί παράδοξο που γεμίζει με τρόπο τη φαντασία σε στιγμές όπου μόνο εικόνες φρίκης μπορεί να προσλάβει για να τις μεγαλοποιήσει. Η κυρία Μπιροτό φαντάστηκε πως διέκρινε κάποια δυνατή λάμψη στο μπροστινό δωμάτιο και ο νους της πήγε μεμιάς στη φωτιά, βλέποντας, όμως, κάποιο κόκκινο φουλάρι –που της φάνταξε σαν λίμνη χυμένου αίματος–, στο μυαλό της κυριάρχησαν αποκλειστικά οι κλέφτες, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν νόμισε πως διέκρινε ίχνη πάλης στον τρόπο που ήταν τακτοποιημένα τα έπιπλα. Ξαφνικά, καθώς θυμήθηκε τα χρήματα που βρίσκονταν στο ταμείο, ένας απέραντος κρύος φόβος ήρθε να σβήσει την παγωμένη θερμότητα του εφιάλτη. Πετάχτηκε αλαφιασμένη καταμεσής στο δωμάτιό της κι έτσι, φορώντας τη νυχτικιά της, όρμησε να βοηθήσει τον άντρα της, που τον φαντάστηκε να έχει πιαστεί στα χέρια με τους φονιάδες του.

«Μπιροτό! Μπιροτό!» κατάφερε, επιτέλους, ν' αρθρώσει με φωνή γεμάτη αγωνία.

Βρήκε τον έμπορο-αρωματοποιοί στο κέντρο του γειτονικούωματίου, μ' έναν πήχη στο χέρι, να μετρά τον αέρα ολόγυρά του, αλλά με τόσο ασουλούπωτα ριγμένη πάνω του την πράσινη ταίτινη ρόμπα του με τις καφετιές βούλες, που, ενώ τα πόδια του είχαν κοκκινίσει από το κρύο, ο ίδιος δεν φαινόταν να έχει καταλάβει τίποτα – τόσο συνεπαρμένος ήταν. Το ύφος του Καίσαρα όταν γύρισε και ρώτησε τη γυναίκα του:

«Μα τι τρέχει, καλή μου Κονστάνς;» έδειχνε τόσο απορημένα αφελές –όπως κάθε ανθρώπου χαμένου μες στους υπολογισμούς του–, που η κυρία Μπιροτό έβαλε τα γέλια.

«Μα τον Θεό, Καίσαρά μου, πόσο αστείος δείχνεις έτσι da!» του είπε. «Γιατί με παρατάς μονάχη μου χωρίς να μου πεις τίποτα; Κόντεψα να πεθάνω από την τρομάρα μου. Δεν ήξερα τι να σκεφτώ. Μα τι κάνεις εδώ πέρα, μες στα ρεύματα; Θ’ αρπάξεις καμιά πούντα του θανατά. Ε, Μπιροτό, μ’ ακούς;»

«Μα ναι, καλή μου, να με, ήρθα» αποκρίθηκε ο αρωματοποιός επιστρέφοντας στο υπνοδωμάτιο.

«Έλα, μπες μέσα να ζεσταθείς και πες μου τι τρέλα σ’ έπιασε;» είπε η κυρία Μπιροτό, παραμερίζοντας τις στάχτες από τη φωτιά, που με σβελτάδα βάλθηκε να ξανανάψει. «Ξεπάγιασα τελείως. Μα τι χαζή που ήμουνα, να πεταχτώ έτσι με τη νυχτικιά μου! Αλλά, σ’ αλήθεια, πίστεψα πως σε σκοτώνανε».

Ο έμπορος ακούμπησε το κηροπήγιό του στο τζάκι, τυλίχτηκε σφιχτά στη ρόμπα του και, μηχανικά, πήγε να φέρει στη γυναίκα του το φανελένιο της μισοφόρι.

«Να, καρδούλα μου, βάλ’ το γρήγορα» της είπε. «Είκοσι δύο επί δεκαοκτώ» συμπλήρωσε συνεχίζοντας τον μονόλογό του «φτάνουν για να φτιάξουμε ένα καταπληκτικό σαλόνι».

«Τώρα μάλιστα! Μήπως αρχίζει να σου στρίβει, Μπιροτό; Ή μήπως ονειρεύεσαι;»

«Όχι, καλή μου, κάνω υπολογισμούς».

«Και δεν μπορούσες να περιμένεις τουλάχιστον να φέξει η μέρα του Θεού για να κάνεις τις παλαβομάρες σου;» του φώναξε, στερεώνοντας το μισοφόρι κάτω από την καμιζόλα της, καθώς πήγαινε να μισανόξει την πόρτα του δωματίου όπου κοιμόταν η κόρη της.

«Η Καισαρίνα κοιμάται» είπε «δεν θα μας ακούσει. Έλα, Μπιροτό, λέγε λοιπόν. Τι σου συνέβη;».

«Θα μπορέσουμε να την κάνουμε τη χοροεσπερίδα μας!»

«Να κάνουμε χοροεσπερίδα; Ποιοι, εμείς; Μα την πίστη μου, ονειρεύεσαι, άντρα μου;»

«Διόλου δεν ονειρεύομαι, όμορφο και τρυφερό μου ελαφάκι. Ακουσέ με για λίγο. Όλοι μέσα σε αυτή τη ζωή οφειλούμε να φερόμαστε ανάλογα με τη θέση όπου βρεθήκαμε. Η κυβέρνηση με βοήθησε να αναδειχτώ, άρα κι εγώ αποτελώ μέρος της κυβέρνησης. Χρέος μας είναι να εξετάζουμε ποιο είναι το πνεύμα της, ώστε να υποστηρίζουμε τους στόχους της και να τους προβάλλουμε. Ο δούκας Ντε Ρισελιέ πέτυχε να αποσείσει την κατοχή της Γαλλίας². Σύμφωνα με τον κύριο Ντε λα Μπιγιαρντιέρ, οι δημόσιοι λειτουργοί που αντιπροσωπεύουν την πόλη του Παρισιού έχουν χρέος, ο καθένας στο μέτρο των δυνατοτήτων του, να πανηγυρίσουν την απελευθέρωση της επικράτειάς μας. Ας δείξουμε, λοιπόν, κι εμείς τι σημαίνει αληθινός πατριωτισμός, έτσι που να κάνουμε όλους αυτούς τους δήθεν φιλελεύθερους, όλους αυτούς τους καταραμένους ραδιούργους, να κοκκινίσουν από τη φούρκα τους! Λες εγώ να μην αγαπώ την πατρίδα μου, ε; Θα δείξω εγώ στους εχθρούς μου, τους παλιοφιλελεύθερους, πως αγάπη για τον βασιλιά σημαίνει αγάπη για τη Γαλλία!»

«Στ' αλήθεια νομίζεις, καημένο μου Μπιροτό, πως έχεις εχθρούς;»

«Μα και βέβαια, καλή μου, έχουμε εχθρούς. Ακόμα κι εδώ, στη γειτονιά μας, οι μισοί από τους φίλους μας είναι εχθροί. Όλοι σκέφτονται μέσα τους: “Για δεσ τύχη αυτός ο Μπιροτό! Έφτασε από το τίποτα να γίνει αντιδήμαρχος. Όλα του ῥχονται δεξιά!” Α χα, και πού ν' ακούσεις τι έχουνε να δούνε ακόμα! Εσύ είσαι η πρώτη που το μαθαίνεις: είμαι πια Ισπότης της Λεγεώνας της Τιμής. Ο βασιλιάς υπέγραψε χτες το σχετικό διάταγμα».

«Α, μα τότε» είπε η κυρία Μπιροτό κατασυγκινημένη «σίγουρα πρέπει να δώσουμε μια χοροεσπερίδα, καλέ μου. Μα έκανες, πράγματι, κάτι τόσο τρομερό και σου δίνουν τέτοιο παράσημο;».

Honoré de Balzac

ΚΑΙΣΑΡΑΣ ΜΠΙΡΟΤΟ

Η χοροεσπερίδα που οργανώνεται από τον Καίσαρα Μπιροτό με την ευκαιρία της παρασημοφόρησής του σημαδεύει το αποκορύφωμα της επαγγελματικής ζωής του ήρωα του Μπαλζάκ, που ενσαρκώνει την εντιμότητα και τα χρηστά εμπορικά ήθη. Στη λαμπερή και πολυέξοδη κοσμική εκδήλωση θα συναντηθούν εκπρόσωποι όλων των κοινωνικών τάξεων του Παρισιού. Η υψηλή αριστοκρατία και ο κόσμος του εμπορίου, τραπεζίτες και δημοσιογράφοι, επιστήμονες και δήμαρχοι.

Όλοι και όλα θα παίξουν τον ρόλο τους στη σύγκρουση που θα ακολουθήσει: Το εμπόριο, που με σύμμαχο την επιστήμη, τη διαφήμιση και όλα τα παρεμφερή μέσα προώθησής του προσπαθεί να αλλάξει πρόσωπο και να επεκταθεί σε νέους δρόμους. Η πολιτική, που έμμεσα επηρεάζει τις αποφάσεις όλων. Οι τραπεζικοί κύκλοι, που δολοπλοκούν για να εξυπηρετήσουν ταπεινά συμφέροντα και, πάνω από όλα, το χρήμα, κύριος και διαχρονικός πρωταγωνιστής στη ζωή όλων, που καθορίζει σχέσεις και αισθήματα, νίκες και ήττες.

Το έργο αυτό του Μπαλζάκ, θαυμαστά διεισδυτικό και επίκαιρο, συνεπαίρνει με την τέχνη, την παρατηρητικότητα και τη σατιρική του διάθεση. Μιλώντας με ειλικρίνεια και οξυδέρκεια για την κοινωνία της εποχής του, που ξαναζωντανεύει μπροστά στα μάτια μας με τον πιο ρεαλιστικό τρόπο, σχολιάζει και σατιρίζει όλες τις εποχές και όλες τις κοινωνίες.

ISBN 978-960-569-776-1

9 789605 697761

Κωδ. μηχ/σης 25.209

www.epbooks.gr